

КУЛТУРА

- Развијала и заузимала различито место у људском животу
- Значење - од материјалног значења (припрема оруђа, хране...) до духовног значења (креативност и изражавање)
- Cultus / lat. – гајење, обрада поља – сликовити опис везаности човека за природу и потреба за прилагођавање различитим условима
  - култура духа – са развојем образовања и духовних видова културе
  - култ – обожавање и идолпоклонство из кога се развијала религија

Појам културе

- Етимолошки – култура обухвата човеково свесно и планско преображавање природе и истовремено стварање духовних вредности које потврђују његов специфичан положај у живом свету
- Израз људског постојања – веровања, понашања, начин погледа на свет и обликовање околине
- Скуп материјалних и духовних вредности

Дефиниција културе

- С. Фројд ``Култура је нужно зло у коме је садржана невоља човековог одрицања``
- Е. Б. Соколов ``Култура није само производ и функција друштвеног живота, она је резултат човековог стваралаштва``
- М. Димитријевић ``Култура је укупност материјалних и духовних вредности, добара и творевина које производи човек``
- М. Мид ``Култура представља форме традиционалног понашања``

Дефиниција културе

- ``Култура подразумева скуп свих процеса промена и творевина које су настале као последица материјалне и духовне интервенције људског друштва``
- Предности ове дефиниције:
  1. Подразумева духовну и материјалну културу
  2. Култура се посматра као историјска и динамична, развојна категорија и изучавање у одређеном простору и времену)
  3. Искључују се сви процеси који јој не доприносе
  4. Истиче се улога рада – свесног рада – ставарање повољнијих услова за рад
- култура у најширем смислу – човеково обликовање спољашње средине, трагање за идентитетом појединаца и друштвених група

Елементи културе

1. Схватања

2. Обичаји

3. Предмети

**култура је одређени начин живота, начин
мишљења, веровања, осећања и
прилагођавања појединца одређеној
заједници**

- Посматрање елемената културе са три аспекта:
  1. Инструментални аспект – средство за задовољавање основних потреба
  2. Сазнајни аспект – елементи симболичког комуницирања (језик), елементи искуства за објашњење и схватање одређених појава (знање, вештине) и елементи којима се даје смисао стварима и појавама (митологија, религија, уметност)
  3. Нормативни и визионарски аспект – елементи дефинисања понашања (традиционалне навике, правила, норме) и могућности формулисања визије (религија, митологија, уметност, друштвене науке)

Антрополошко тумачење културе

1. **Емпиријско** (искуствено) – класична антропологија – културу је произвео човек, стечено искуство и научено понашање
2. **Концептуално** – савремена антропологија – симболи као знак распознавања (грб, застава)
  - онтогенетски ниво – трансформација биолошког организма у људску личност

Темељи културе

1. Језик
2. Поглед на свет
3. Мерила доброг и лошег
4. Начин облачења
5. Начин исхране
6. Хигијенске навике
7. Обичаји и ритуали
8. Предмети практичне или симболичке вредности
(накит, оруђе за рад, уметничка дела...)
- заједничко схватање чланова заједнице

Одлике културе

- **Колективност** – култура припада свима у заједници
- **Организованост** – култура је резултат планираног процеса
- **Разноврсност**
- **Варијабилност** – променљивост

Културу чине две области:

1. **Материјална** – средства за производњу
2. **Духовна** – наука, уметност, религија, филозофија

ФУНКЦИЈЕ КУЛТУРЕ

1. ВЕРБАЛИЗАЦИЈА – конструисање језика као средство комуникације
2. УРЕЂЕЊЕ МЕЂУСОБНИХ ОДНОСА И ПРАВИЛА ПОНАШАЊА
3. УСПОСТАВЉЕ СИСТЕМА ПРАВИЛА – вредносних, религијских, научних...
4. СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА - преношење друштвених норми и правила на чланове друштва

ИЗРАЖАВАЊЕ КУЛТУРЕ

- КРОЗ:

1. Веровања, обичаје, традицију

2. Начин комуникације

3. Одевање

4. Украшавање

5. Уметност

6. Науку

- културне норме у заједници → идентитет и припадност тој групи

- утицај на формирање личности преко породице, васпитних и школских установа → социјализација

ЦИВИЛИЗАЦИЈА

- Скуп свих поступака којима друштво осигурава себи материјалне услове опстанка и чини живот лакшим и смисленијим
- Степен културе се разликује унутар заједнице – зависи од расе, пола, старости, знања
- Утицај на здравље – миграције, адаптација на нову средину, напредак цивилизације (болести савременог доба), виши ниво културе – боља здравствена заштита, боља превентива

ВЕРОВАЊА И РЕЛИГИЈА

- **ВЕРА** – настала из покушаја човека да објасни непознате појаве и страх од непознатог у природи и универзуму
- Прве религије –разумевање света око себе, давани су одговори на питања о постанку живота, појму среће...
- Почетак стварања религије – магија и прорицања
- Напредак религије – развојем астрологије
- Термин религија – повезати, везати – духовна повезаност једне заједнице и неког замишљеног, натприродног бића (Божанство, Бог)
- Подлеже одређеним законима настајања, развоја и нестајања

НАСТАНАК РЕЛИГИЈЕ

- УТИЦАЈ СЛЕДЕЋИХ ФАКТОРА:
  1. Природни фактори – моћ природе
  2. Биолошко – психолошки фактори – болести, страх од смрти
  3. Психолошки фактори – чуђење, снови
  4. Филозофски – сазнајни фактори – размишљање о појавама које остаје непрепознате
  5. Друштвени фактор – класна подвојеност, доминација
  6. Морални фактор – разочараност у секундарни морал и враћање у религијски

- Религија подразумева једноставно учење, одређене облике верских заједница, обреде и ритуалне радње, узвишена осећања према натприродним бићима, правила понашања у заједници, уводе се морални кодекс и морална упутства
- **Врсте религије:**
  1. Политеистичке религије – веровање у више божанстава
  2. Монотеистичке религије – веровање у једног бога

Политеистичке религије

- Веровање у више богова
- Паганске религије – више ритуалне
- Карактеристике:
  1. Култ – обожавање неке ствари, неких бића – верска група која има екстремна убеђења и контролише се живот следбеника
  2. Обожавање душа или духова предака
  3. Грбови предака
    - развила се магија, хороскоп, врачање, медијуми (тарот карте, настале у Италији у 16.веку)

Монотеистичке религије

- Обожавање једног бога – наднационалистичке и универзалне
- Утемељиле су се три пророка – Христ, Буда и Мухамед – хришћанство, ислам, будизам, хиндуизам, јудизам
- Ове религије су спасилачке
- ``предвиђају крај света``
- Религија се учвршћује на обредима и обичајима

Начини обожавања у верама

- Јавни обреди – потврђивање вере и јачање унутар заједнице
- Ходочашће – путовања до светих места – испробава се снага верника (у Јапану пењање на планину Фуџи, пребивалиште богиње Сенген саме – обилазак 88 манастира)
- Пост – преданост вери
- Молитва – духовна дисциплина, тражи се опроштај за грехе
- Медитација - духовна дисциплина, смиривање и усредсређивање ума

ОБИЧАЈИ

- Омогућавају очување идентитета једног народа
- Дефиниција – друштвени пропис одређеног начина понашања у одређеној ситуацији
- Традиција једног народа
- Традиција, веровања и обичаји мењали су се у вечитом трагању за новим и непознатим
- Преношење, понављање обреда – етнографско одржавање културе наслеђа
- Обреди су везани за одређене догађаје у животу јединке – рођење, крштење, крсне славе, додолске песме

Антрополошко – етнолошке пригоде везане за одрастање деце

- Рођење и одрастање деце
  1. Трудноћа и порођај – рођење здравог детета
  2. Давање личног имена као трајна ознака, разлика од осталих јединки
  3. Обреди на рођењу симболизују значај повезаности детета и заједнице
  4. Обреди крштења, обрезивања, рођендани, пунолетсво
  5. Улога обичаја – формирање личности, поштовање традиције, породице, порекла

- Поклони за рођење – сребро је традиционални поклон за обележавање рођења
- Традиционално, рођење је време обреда и прослава током којих дете добија име и постаје члан друштва. Природа ових ритуала се разликује од културе до културе:
  - у јеврејским заједницама новорођени дечаци се ритуално обрезају
  - У хиндуистичкој култури се брије глава бебама

- Постоји и период чекања пре него што се прослави бебино рођење:
  - Народ Акамба у западној Африци чека 3 дана пре него што прослави рођење бебе, пре жртвовања ``клање козе`` и давања имена детету – сврха чекања је да се увере да је беба здрава и да ће преживети пре давања имена
  - Име детета у неким деловима може означавати да ли је тог дана падала киша
  - Плаво за дечаке – традиционална боја која датира из давнина када су се дечаци сматрали вреднијим од девојчица (заштита дечака од злих сила)

Обреди на рођењу

- Муслиманска беба се уводи у веру након рођења шапутањем посвећења (позив на молитву) на оба ува – прва ствар коју ће дете чути је Божје име
- У Индонезији се ставља колач од пиринча и биља (`бухунг`) на бебину главу и чека се да сам спадне. Ако је девојчица колач се ставља изнад улазних врата да се она што пре уда и буде плодна
- У северној Уганди се пре првог дојења у уста укапа неколико капи домаћег пива од проса или банане, јер се пиво пије у друштву и сматра се симболом друштвеног живота
- Ритуална масажа бебе у хиндуизму – беба се сматра нечистом након рођења – прање и масажа чак до 3 месеца са лоптицом од пшеничног брашна

Обреди давања имена

- Номадски народ Водаабе брије дететову и мајчину главу пре давања имена – начин повезивања мајке и бебе
- Крштење код хришћана – крстионица, света вода и крст
- На Балију у Индонезији беба добија име након 3 месеца и до тада се не сматра особом и говоре о њој као о ``мишу``, детету се при церемонији даје посуда са водом у којој се налазе лист за мудрост, новчић за богатство, зрно кукуруза и пиринча за мудрост и накит за пожуду – предмет који узме одредиће његов живот

Обреди заштите

- Аустралијски абориџани провлаче бебу кроз дим ватре ароматичних биљака и лишћа (обавља бака) – заштита од болести
- Русија – купање беба у хладној води – урањање беба од неколико месеци у ледену воду – челичење организма
- Амајлије – у Африци их праве врачевати од светих биљака, на Филипинима ``бигби`` јака веза, у Бангладешу око струка се везује

Традиција

- Пренос са генерације на генерацију као националног обележја
- Обичаји, веровања, одевање, становање, начини припремања хране, уметност, наука
- Културно наслеђе ближих и даљих рођака
- Етнологија – наука која проучава традицију и обичаје разних народа, сакупља културно наслеђе, чува од заборава – материјалне, друштвене и духовне културе

Митови и легенде

Митови

- најстарија форма сагледавања света и божанских ствари
- Истина у сликама и симболима
- Ликови богова или божанстава
- Успављују и васпитавају децу

Легенде

- приповедања о људима, припадницима одређеног народа, херојима, јуначким делима
- учење о духовности, бајковите
- Јачају заједничку свест о сопственој историји и вредностима